

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:13.01.2020 ✓Accepted/Kabul:09.06.2020

DOI: 10.30794/pausbed.674093

Araştırma Makalesi/ Research Article

Koşumcu, S. (2020). "Terceme-i Ravzatü'l-Muttaḳîn Adlı Eser Üzerine" *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 41, Denizli, s. 400-408.

TERCEME-İ RAVZATÜ'L-MUTTAḲÎN

ADLI ESER ÜZERİNE*

Selenay KOŞUMCU**

Özet

Klasik Osmanlı Türkçesi 16. yüzyıldan başlayıp 20. yüzyılın başlarına kadar uzanan dönemdir. Eski Anadolu Türkçesini takip eden bu dönemin başlarında dil özelliklerinde de devamlılık görülmektedir. 16. Yüzyılın sonlarında Arapça ve Farsça pek çok unsurun Türkçeye istilasının hızlanmış olması söz varlığının yanı sıra söz dizimini de etkilemiştir. Osmanlı yazı dilinde pek çok yabancı unsur varlık gösterirken 19. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın başlarına kadarki dönemde de dilde sadeleşme, yabancı kelimeleri Türkçeleştirme ve bugünkü Türkiye Türkçesine dönüşüm söz konusu olmuştur.

Hangi dönem olursa olsun dildeki sadelik veya ağırlık yazardan yazara değişiklik göstermektedir. Bu sebeple Osmanlı Türkçesi dönemine ait eserlerin çevriyazıyla aktarılmasının, söz varlığının ve dil bilgisel özelliklerinin tespit edilerek ortaya konmasının dil tarihimizin daha iyi anlaşılabilmesi için oldukça önemli olduğu düşünülerek 19. yüzyıla ait bir yazma eser örneği üzerinde inceleme yapılmasına karar verilmiştir.

Bu çalışma Klasik Osmanlı Türkçesi dönemine ait olan Terceme-i Ravzatü'l-Muttaḳîn adlı eseri tanıtmayı amaçlamaktadır.

Çalışmanın giriş bölümünde eserin müellifi; hayatı, eserleri yer almaktadır. Sonrasında Terceme-i Ravzatü'l-Muttaḳîn adlı eserin nüshaları ve çalışılan nüsha ile ilgili genel bilgiler bulunmaktadır. Eserin muhtevası ve eserden alınan orijinal metin örneklerine yer verilerek yapılan çalışmanın sonuçları özetlenmiştir. Son bölümde ise çalışma sırasında kullanılan belli başlı kaynak eserlere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Terceme-i Ravzatü'l-Muttaḳîn, 19. yüzyıl, Klasik Osmanlı Türkçesi.*

ON THE PUBLICATION NAMED AS

TERCEME-İ RAVZATÜ'L-MUTTAḲÎN

Abstract

Classical Ottoman Turkish is the period starting from the 16th century to the beginning of the 20th century. At the beginning of this period following the Old Anatolian Turkish, the language features are continuing. The acceleration of many elements of Arabic and Persian into Turkish in the late 16th century affected the syntax as well as the vocabulary. Many foreign elements in the Ottoman language text showed the presence of the late 19th century until the early 20th century period in the language simplification, foreign words translating to Turkish and transformation into today's Turkey's Turkish.

*Bu çalışma Prof. Dr. Osman Yıldız danışmanlığında, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlanan "Terceme-i Ravzatü'l-Muttaḳîn (Giriş-Inceleme-Metin-Dizinler-Tıpkıbasım)" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

**Dr. Selenay Koşumcu, Kazakistan-Almatı El-Farabi Kazak Milli Üniversitesi, Şarkiyat Fakültesi-Türkoloji Bölümü, KAZAKİSTAN.
e-posta: selenayksmc@hotmail.com, (orcid.org/ 0000-0002-7969-9664)

Regardless of the period, language simplicity or language intensity varies from author to author. For this reason, it was decided to examine an example of a 19th century manuscript, considering that it is very important to translate the works belonging to the Ottoman Turkish with transliteration, to determine the vocabulary and grammatical features in order to better understand our language history.

This study aims to introduce *Terceme-i Ravzatü'l-Muttaḳîn*, which belongs to the Classical Ottoman Turkish period.

The author of the work in the introduction part of the study; his life and works. Afterwards, there are copies of *Terceme-i Ravzatü'l-Muttaḳîn* and general information about the studied copy. The results of the study are summarized by including the content of the work and original text samples taken from the work. In the last section, the main source works used during the study are included.

Key Words: *Terceme-i Ravzatü'l-Muttaḳîn, 19th Century, Classical Ottoman Turkish.*

GİRİŞ

Klasik Türk edebiyatının genel çerçevesinin İslam dini ile şekillendiği bilinen bir gerçektir. Edebiyatımızın hangi dönemine ait olursa olsun sanat kaygısıyla ya da doğrudan doğruya Kur'ân-ı Kerim ve hadis kaynaklı dinî konularda halkı bilgilendirmek amacıyla pek çok eser kaleme alınmıştır. Çalışmamıza konu olan *Terceme-i Ravzatü'l-Muttaḳîn* adlı eser de bunlardan biridir.

Eski Anadolu Türkçesi ve Klasik Osmanlı Türkçesi, Türkiye Türkçesinin atası olarak gösterilebilecek iki önemli tarihî devredir. Eski Anadolu Türkçesi üzerinde pek çok akademik çalışma ve döneme ait metin yayımlarının varlığına rağmen Klasik Osmanlı Türkçesi ve bu devre ait eserler üzerinde bu yoğunlukta ve verimlilikte çalışmaların yapıldığını söylemek mümkün değildir (Yıldız, 2002: Önsöz).

Klasik Osmanlı Türkçesi dönemine ilişkin yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır: İbrahim Olgun-İsmet Parmaksızoğlu, *Firdevsî-i Rumî Kutubnâme* (1980); Yusuf Tepeli, Mustafa Özkan, *Cinânî Cilâü'l Kulûb (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)* (1990); Zuhâl Kültürel-Latif Beyreli; *Şerîfî Şehnâme Çevirisi* (1999); Musa Duman, *Birgili Muhammed Efendi Vasiyyet-nâme* (2000); Zafer Önler, *Revnâk-ı Bustân* (2000); M. Mehdi Ergüzel, *Kitâb-ı Bâz-nâme-i Pâdişâhî (İnceleme- Metin-Dizin)* (2001); Dervîş Muhammed Yeminî *Fazîlet-Nâme I-II (Gramatikal Dizin)* (2002); Osman Yıldız, *Ahvâl-i Kıyâmet (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler)* (2002); M. Mehdi Ergüzel, *Bâz-Nâme-i İndî (Kitabü Bâz-Nâme-i İcâd-ı Mücerreb) (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin-Dizin)* (2007); Abdurrahman Özkan, *Mehekkü'l-İlim Ve'l-Ulemâ* (2009); Özen Yaylagül, *Ebvâb-ı Şifâ* (2010); Abdurrahman Özkan, *Netâyicü'l-A'mâl ve Menâhicü'l-Ebrâr (Amellerin Neticeleri ve İyilerin Yolları) (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler-Tıpkıbasım)* (2015).

Bir yazma eser metninde, gerek Türkçenin tarihî gelişme koşullarından doğan zamana bağlı değişimler gerekse dilin yazı ve imlâsı ile fonolojisi arasındaki farklılıklar sebebiyle, öte yandan da orijinal metne ait dil özellikleri ile o metnin istinsah dönemine ait özelliklerin içi içe olmasıyla ortaya çıkan sorunlar biz dil araştırmacılarını çeşitli güçlüklerle karşı karşıya bırakmıştır. Hele, Osmanlı imlâsının bir klişe haline geldiği XVI. yüzyıldan sonraki dönemde bu durum daha da önem kazanmıştır (Korkmaz, 1995: 68).

Arapça ve Farsça kurallarla türemiş biçimlerin, söz diziminin ve söz varlığının yer aldığı Klasik Osmanlı Türkçesine ait eserlerin tamamının böyle bir dille yazılmadığı bilinmektedir. Dil özelliklerinin yazarlara, türlere ve eserlere göre değiştiği hatta aynı eser içinde bile farklılıkların görüldüğü tarihî metin çalışmaları aracılığıyla tespit edilmektedir. Bu sebeple bu eser üzerinde çalışmak suretiyle bu önemli dönemin gramer özelliklerinin ortaya çıkarılmasına bir nebze katkıda bulunmak amaçlanmaktadır.

A. MUHYİDDİN BİN ARABİ

Eserde yer alan bilgilerden hareketle eserin müellifinin Muhyiddin bin Arabî olduğu (2a/9) metnin Arap dilinde yazıldığı ve sonrasında Muhammed tarafından Türk diline tercüme edildiği (2a/12) bilinmektedir.

A.1. HAYATI

Muhyiddin bin Arabî'nin tam adı, Muhyiddin Ebu Abdullah Muhammed İbn-i Ali ibnü Arabî et-Tai el-Hatimi el-Endülüsî'dir. Daha çok *İbnü'l Arabî* adıyla bilinir. Muhyiddin bir lakap olup İslamiyet'i canlandıran manasındadır. Ataları Arabistan'dan Endülüs'e göç etmiştir. 7 Ağustos 1165'te Endülüs'te doğmuş, çeşitli seyahatlerde bulunmuş ve farklı hocalardan ders görmüştür. Yaşamının olgunluk döneminde (M.1205-1206) 40 yaşlarında iken Anadolu'ya gelmiştir. Musul'dan yola çıkmış, Diyarbakır-Mardin gibi yerleşim bölgelerinden geçip Anadolu içlerine kadar gitmiş, daha sonra Urfa, Erzincan, Erzurum, Sivas, Malatya gibi şehirlerimizde yaşamış; sonrasında Konya'ya gelmiştir. Anadolu'da yaşadığı yerler bilinmekle beraber ne kadar kaldığı belli değildir. Ne zaman ayrıldığı da kaynaklarda açık olarak belirtilmemiştir. Ancak 60'lı yaşlarında iken H. 627 (M. 1229-1230) yılında Şam'da yaşadığı kendisi tarafından belirtilmektedir.

İbnü'l Arabî H. 630'lu (M. 1232-1233) yıllarını *Fütuhat'ını* yazmak ve yazılmış bölümlerini düzenlemekle geçirmiştir. *Ölümünden kısa bir süre önce (1239), Fütuhat'ın ikinci nüshasına birinci nüshasından farklı olarak eklemeler yapmıştır.*

İbnü'l Arabî, Şam'da Kadı Muhyî'l-din el Zeki'nin evinde 22 Revî'l-Ahir 628 (M. 10 Kasım 1240) 'de 78 yaşında iken vefat etmiştir. Kâsiyûn dağı eteğinde bulunan Muhyî'l-din el Zeki ailesinin türbesine defnedilmiştir. İbnü'l Arabî ve iki oğlunun da bulunduğu bu türbeye uzun süre gereken önem verilmemiş, Mısır seferinden dönerken Şam'a gelen Yavuz Sultan Selim (1467-1520) tarafından yeniden yaptırılarak bugünkü görünümüne kavuşturulmuştur (Yıldırım, 1998: 30-35).

A.2. ESERLERİ

İbnü'l Arabî'nin, tahsil ettiği geniş ilmî miras ve manevi tecrübesini aksettirecek büyük bir külliyyatı arkasında bıraktığı görülmektedir. Onun telif ettiği eserler üzerinde kapsamlı bir araştırmayı kaleme alan Osman Yahya (Yahya, 2001: 61-62), İbnü'l-Arabî'nin kendi eserlerinden bahsettiği el-Fihrist ve el-İcâze gibi birincil kaynakların yanı sıra, İbnü'l-Arabî'nin eserlerinin listesinin verildiği ikincil kaynakları da içeren Müellefâtü İbn Arabî adlı eserinde dokuz yüz doksan dört adet kitabı incelemiştir. Ancak Osman Yahya zikrettiği eserler hakkında bilgi verirken, bu eserlerden bir kısmının İbnü'l-Arabî'ye ait olmadığına, bir kısmının da İbnü'l-Arabî'ye nispetinin şüpheli olduğuna yönelik tahlillerde bulunmuştur. Buna mukabil toplam sayıya oranla adedi az olan bu tür eserler bir tarafa bırakıldığında dahi Fıkıh, Kelâm, Tefsir, Hadis, Tasavvuf, Ahlâk ve Edebiyata dair kaleme alınmış muhtelif büyüklüklerde geniş bir külliyyatla karşı karşıya kalınmaktadır. Fakat İbnü'l-Arabî'nin bütün eserleri içerisinden toplam iki yüz kırk beşi günümüze ulaşmıştır (Ağbal, 2016: 12).

B. MUHAMMED BİN MUŞTAFÂ

B.1.HAYATI

Muhammed b. Muştafâ'nın tam adı Muhammed b. Mustafa b. Osman el-Hâdimî'dir. *Terceme-i Ravzatü'l-Muttaîn* adlı eserin mütercimidir. Hâdimî'nin hayatı ile ilgili yazılmış pek çok eser, yapılmış pek çok akademik çalışma bulunmaktadır.

Mustafa Kızmaz yüksek lisans tezinde hayatı ile ilgili olarak şunları söylemiştir:

Arap harflerinin yazılışı ve okunuşu ile ilgili bir özellik olarak bibliyografyalarda "Mehmed" şeklinde de yer almaktadır. Künyesi Ebû Saîd'dir. Saîd olan ilk çocuğundan dolayı kendisine Ebû Saîd el Hâdimî denilmiştir. Lakabı Mevlânâ Müftî'dir. Doğduğu yerin Hadim olması sebebiyle Hâdimî ismi de kullanılmaktadır. Ayrıca Hüseyinî, Nakşibendî ve Konevî gibi isimlerle de anılır. Hâdimî, H 1113/ M 1701 yılında Hadim'de doğmuştur. Hâdimî'nin soyunun Buhara'dan geldiği bilinmektedir (Kızmaz, 2009: 7-18).

Hadimî'nin eğitim hayatında babasının rolü büyüktür. Hadim'de babası Fahu'r-Rum Karahacı, Konya'da Karatay müderrisi İbrahim ve İstanbul'da Kazabadî ilk öğretmenleri olmuştur. Hadim Medresesi'nde babası ve kardeşiyle müderrislik yapmış, babasının ölümüyle Nakşi şeyhliğini ve Hadim müftülüğünü yürütmüş, başta kendi çocukları olmak üzere Osmanlı ilmiyesine pek çok talebe yetiştirmiştir. Ayrıca Ömer Nasuhi Bilmen'e göre

“*Mecāmiu’l-Hakāyık*” isimli eserindeki “*Ḳavā’id-i Külliye*”sinden *Mecelle*’ye 33 madde eklenmiştir. Araştırma eserlerinde, adına atfedilen Bursalı ve Bağdatlı’dan hareketle 25 ile 30 arasında değişen eser vardır. Berika ve Huzur dersi yanında *Besmele* şerhiyle tanınır. Şöhretinin yayılmasında hayatının menkıbeleşmiş olması etkilidir. Menkıbeleri yetiştirdiği öğrencileri aracılığıyla ilim dünyasına duyurulmuştur. Hadim’de vefat etmiş ve aynı şehre defnedilmiştir. Günümüzde Hadim’de düzenlenen şenliklerde, sempozyumlarda veya panellerde adına yer verilmekte, kabri ziyaret edilmektedir (Görkaş, 1997: 229).

“Hâdimî; tefsir, hadis, fıkıh vb. pek çok alanda eser vermiş seçkin âlimlerden biridir. Bunların önemli bölümü öğrencileri tarafından yazılmış ders notlarıdır. Öğrencisi Süleyman Kırkağaçî, Hâdim’in 80 civarında eserinin bulunduğunu söyler. Eserlerini Arapça olarak yazmıştır. Eserleri içerik olarak bugün bile güncelliğini koruyan, hayatın içinden meseleler üzerinde yoğunlaşmıştır. Eserlerini Kur’ân ve Tefsir, Hadis, Fıkıh ve Fıkıh Usulü, Kelâm/Akâid, Tasavvuf, İslâm Ahlakı, Mantık, Arap Dili ve Edebiyatı ana başlıklarında toplamak mümkündür.¹

C. TERCEME-İ RAVZATÜ’L-MUTTAḲİN

Muhammed b. Muştafâ’nın *Terceme-i Ravzatü’l-MuttaḲîn* adlı eseri günümüz Türkçesine “Günahtan Sakınanların Bahçesi” olarak aktarılabilir. Dinî nitelikte bir eser olup İslam dini, tasavvuf ve tarikatlar hakkında bilgiler içermektedir. Allah’ın var ettiği her şeyden, yarattığı mahlûkatlardan, Âdem’in yaratılışından ve neslinin hallerinden, cennet ve cehennem hikâyelerinden, Kur’ân’ın öğütlerinden, rahmet ve azap ayetlerinden, bazı ayetlerin öneminden bahsedilmiştir. Hadislerle söz konusu İslam öğretileri desteklenmiştir.

C.1. Terceme-i Ravzatü’l-MuttaḲîn Nüshaları

Eserin Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu’nda iki ve İstanbul-Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi ile Kahire-Mısır Millî Kütüphanesi’nde birer nüshası bulunmaktadır.

C.1. 1. Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu

Terceme-i Ravzatü’l-MuttaḲîn adı, 06 Mil Yz A 8900 arşiv numarasıyla, 1788 DVD numarasında kayıtlıdır. Telif tarihi bilinmeyen bu eserin istinsah tarihi H 1220/ M 1805’tir. Her sayfa 13 satır olmak üzere toplam 107 varaktır ve eser 250x155-160x115 mm. ebatlarındadır. Eser harekeli nesih ile kaleme alınmıştır. Sırtı meşin kaplı, üzeri saman rengi kâğıt kaplı yeni cilttir. Satır başları ve kaşideler kırmızıdır.² Elimizde üç nüsha bulunmasına rağmen harekeli olması sebebiyle çalışmaya esas olan nüshadır.

Diğer nüshanın 06 Mil Yz A 8647 arşiv numarasıyla, 579 DVD numarasında *Terceme-i Ravzätü’l-MuttaḲîn fî Maşnū’ât-ı Rabbi’l-‘Âlemîn* adıyla kayıtlı olan Ebû Sa’îd Muhammed b. Muştafâ tarafından tercüme edildiği belirtilmektedir. Müstensihî Aḥmet b. Yûsuf’tur. Telif tarihi bilinmeyen bu eserin istinsah tarihi H 1136/ M 1724’tür. Eser 155x110-125x75 mm. ebatlarında olup 127 varaktan oluşmaktadır ve her sayfada 17 satır bulunan metin harekesiz nesih ile yazılmıştır. Yeşil pandizot ciltle kaplanmış olup söz başları siyah çizgilerle belirlenmiştir. Acayip hayvanlardan, Âdem’in yaratılışından, cennet ve cehennemden, Kur’ân’daki bazı vaazlardan, rahmet ve azap ayetlerinden, bazı ayetlerin öneminden bahsedilmiştir.³

C.1. 2. İstanbul-Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi

Kitâb-ı Ravzätü’l-MuttaḲîn adıyla İstanbul-Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, 855 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Katalogda konusu İslam dini, tasavvuf ve tarikatlar olarak kaydedilmiş, 160x108-115x65 mm. ebatlarında olan bu eser 178 yaprak, 15 satır olarak belirtilmiştir. Mütercimi Muhammed b. Muştafâ’dır ve telif tarihi bilinmemektedir. İstinsah tarihi H 1205/ M 1805 olan bu nüsha da harekesiz nesihle yazılmıştır.⁴

1 Bilgi için bkz. Özer, Hasan (2017). “Ebû Sa’îd Muhammed Hâdimî’nin (V. 1176/ 1762) Hayatı Ve Eserleri”. *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (İmad)*. C. 2, S. 3. s. 480-488.

2 [http://www.yazmalar.gov.tr/eser/terceme-i-ravzatul-muttak%C3%AEn/149126\(18.09.19\)](http://www.yazmalar.gov.tr/eser/terceme-i-ravzatul-muttak%C3%AEn/149126(18.09.19))

3 [http://www.yazmalar.gov.tr/eser/terceme-i-ravzatul-muttak%C3%AEn-f%C3%AE-masn%C3%BBati-rabbil-%C3%82lem%C3%AEn/126341\(18.09.19\)](http://www.yazmalar.gov.tr/eser/terceme-i-ravzatul-muttak%C3%AEn-f%C3%AE-masn%C3%BBati-rabbil-%C3%82lem%C3%AEn/126341(18.09.19))

4 [http://www.yazmalar.gov.tr/eser/terceme-i-ravzatul-mutte%C3%AEn-f%C3%AE-masn%C3%BBati-rabbil-alem%C3%AEn/120307\(18.09.19\)](http://www.yazmalar.gov.tr/eser/terceme-i-ravzatul-mutte%C3%AEn-f%C3%AE-masn%C3%BBati-rabbil-alem%C3%AEn/120307(18.09.19))

C.1. 3. Kahire-Mısır Millî Kütüphanesi

Terceme-i Ravzätü'l-Muttaķin fî Maşnū'ât-ı Rabbi'l-Ālemîn adıyla Kahire-Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Mecâmî Türkî Talat 33 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Konusunun İslam dini, tasavvuf ve tarikatlar olduğu öğrenilen, 155x210 mm. ebatlarında olan bu eser, 168-177 yaprak, 21 satır olarak belirtilmiştir. Telif ve istinsah tarihiyle ilgili bilgi bulunmayıp eserin müterciminin Muhammed b. Muştafâ olduğu kaydedilmiştir. Bu nüsha elimizde bulunmamaktadır.⁵

Elimizdeki üç nüsha karşılaştırıldığında Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 8900 arşiv numaralı hareketli nüshası (1b/1-11a/13) - (107b/-108b/4), Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 8647 arşiv numaralı harekesiz nüshası (1b/1-13b/3) - (126b/10-127a/13) İstanbul-Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, 855 arşiv numaralı hareketli nüshası (1b/1-4a/12) - (177b/6-178b/10) giriş ve bitiş sayfalarının aynı olduğu görülmektedir. Bunların dışında konuları benzer olsa da eserler arasında başka bir paralellik görülmemektedir. Bu bize eserlerin farklı zamanlarda istinsah edildiğini düşündürmektedir.

C.2. Terceme-i Ravzätü'l-Muttaķin Muhtevası

Giriş bölümü:

Bāb-ı Ravzätü'l-Muttaķin

Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

"*ḥamdu ṣābit ol Allāh ki kemāl-i ḳudretin bildürmeğičün 'ālem-i kā'ināti yaratdı*" cümlesiyle başlayan eserde Allāh'ın rahmeti, yeryüzünde ve gökyüzünde yarattığı mahlûkatları, insanları doğru yola iletmek için peygamberleri gönderdiği ve ona inananların ve inanmayanların sonunun ne olacağı anlatılmıştır.

Eserin Müslümanlara nasihat için "*Firîşte oğlı 'Abdullaṭîf oğlı Muḥammed*" tarafından telif edildiği (2a/3), yine aynı varakta Arap dili konuşmayan insanların yararlanması için "*Muḥyiddin Beg Ḥazretleri*" tarafından Türk diline tercümesini işaret ettiği (2a/9-10) yazılmıştır.

Toplam yedi meclisten oluşan eserde 2b/1 numaralı varaktan itibaren her mecliste ne anlatıldığına yer verilmiştir:

evvelki meclis: "*Ḥaḳ Ta'ālānuḡ evvel bu 'āleme ne yaratdı yirleri ve gökleri ve anlarda olan maḥlûḳāt ne vehile tertîb itdüğün biyān ider*"

(2b/2-4)

İlk bölümde, (3b/7) numaralı cümleden başlayarak, *Hak Ta'ālâ'nın her şeyden önce Muhammed'in ruhunu yaratması ve kalan tüm varlıkları onun ruhu için var etmesi* anlatılmaktadır.

ikinci meclis: "*Ḥaḳ Ta'ālānuḡ evvel bu 'āleme ne yaratdı ve Ādem yaratılmadın yirde gökde kimseler sākin idi Ḥaḳ Ta'ālā celle ve a'lā Ādemi yaratmaḳ isticāb ne vehile yaratdı ve melā'ike arḡa ne resme sicde kıldı İblis 'aleyhîll'ane secde itmeyüp dergāhdan nice sürüldi ve firîştehler Ādemi altun taḡt üzerine götürüp semāvāti seyir itdürüp cennete girdüklerini ve anuḡ şol iyegüsinden Ḥavvāyı yaratduğün Ḥaḳ Ta'ālā buğday ağacından nehy itdüğün ve anlar şeyṭān vesvesesiyle andan yiyüp cennetden sürüldüğün ve yiryüzinde Beyti'l-Ḥarām yapup Ādeme ol ṭavāf itmegi işāret itdüklerin ve ol evi Nuḡ ṭūfānından göge çekdüklerin ve Beyti'l-Muḳaddes yapılduğün Mekke ve Medīne fazīletin bildürür*" (2b/4-12)

İkinci bölümde, *Hak Ta'ālâ'nın evrende sırasıyla neleri yarattığı, ilk insan Ādem'in var olması; meleklerin İblis (şeytan) hariç tamamının ona nasıl secde ettiği; İblis'in Hak Ta'ālâ'nın huzurundan kovulması; Havva'nın Ādem'in kaburgasından yaratılışı ve her ikisinin yasaklanan buğday ağacından yiyerek cennetten yeryüzüne sürülmeleri; Beyti'l-Ḥarām (Kâbe)'in yapılması ve Ādem'e etrafında tavaf etmesinin emredilmesi; Beyti'l-Muḳaddes (Mescid-i Aksa)'in yapılması* anlatılmaktadır.

⁵ [http://www.yazmalar.gov.tr/eser/terceme-i-ravzatul-muttekk%C3%AEn-f%C3%AE-masn%C3%BBati-rabbil-alem%C3%AEn/118218\(18.09.19\)](http://www.yazmalar.gov.tr/eser/terceme-i-ravzatul-muttekk%C3%AEn-f%C3%AE-masn%C3%BBati-rabbil-alem%C3%AEn/118218(18.09.19))

üçüncü meclis: “*Hak Ta’âlâ Âdemün tevbesin kabûl itdügin sonra dileklerin virdügin ve İblis ne vechile and içdügin cehennemi anı ve uyanlara dürlü zahmetlerin ve dağı şeytân Âdemile düşmânliğin bildürür*”

(2b/13-3a/2)

Üçüncü bölümde, *Hak Ta’âlâ’nın Adem’in tövbesini kabul etmesi ve tüm dileklerini gerçekleştirmesi; İblis’in tüm insanlara olan düşmanlığını dile getirmesi ve onları yoldan çıkarmak için ant içmesi*, anlatılmaktadır.

dördüncü meclis: “*Âdemün kerâmetin ve Hak Ta’âlâ yirde ve gökde Âdemün maşlahatıçun neler yaratmışdur anı bildürür*” (3a/2-3)

Dördüncü bölümde, *Adem’in olağanüstü niteliklerinden ve Hak Ta’âlâ’nın onun iyiliği ve güzelliği için neler yaratıldığından* bahsedilmektedir.

beşinci meclis: “*Hak Ta’âlânun rahmetin gazabından sebkat itmişdür ve âsar-ı rahmetinden cenneti ve hışmından cehennemi ve dağı hayır ve şer Allâhun irâdetiyle olur ve dağı mü’minün ve kâfirün cennetde ve cehennemde hâllerin ve mertebelerin bildürür*” (3a/3-6)

Beşinci bölümde, *Hak Ta’âlâ’nın bağışlayıcılığının ve iyiliklerinin öfkesinden üstün geldiği; iyiliklerinden cenneti, öfkesinden cehennemi yarattığı, her şeyin O’nun iradesiyle olduğu; O’nun yolundan giden inananların ve O’nu inkar eden aldanmışların cennet ve cehennemde ne durumda ve hangi makamda oldukları* anlatılmaktadır.

altıncı meclis: “*Muhammed Muştafânun şallâ’llâhu ‘aleyhi ve sellem nesebi ve cemî-i halkun hayırlısı idügin ve doğduğı zamânı ve fezâ’ilin ve ahvâlin ve cemî-i ‘âleme rahmet için gönderildügin ne vechile helâl olduğı ve cehennemde nice ‘azâb itdüklerini ve dağı cehennem ehlinün za’iflerini re’islerle nizâ’ itdüklerin ve ‘amel-i şâlih işleyenlerün ve Hak yolına gazâ idenlerün Hak Ta’âlâ katında mertebelerini ve ba’zi sürenün fezâ’ilini ve biş vakit namâzun fazîletin ve ümmet-i Muhammedün sâ’ir ümmetden fazîletini ve emr-i ma’rûf nehyi münker itmek şevâbını ve âhiret ahvâlini ve fakîrlerün ve şabırlarun cennetde mertebelerin ve zâhidlerün keyfiyetini ve zikir tesbîh ve peygambere şalavât virmeğün şevâbını ve dün namâzi fazîletin bildürür*” (3a/6- 3b/2)

Altıncı bölümde, *Muhammed Mustafâ’nın soyu, doğduğı yer ve zamanı; faziletleri ve tüm evrene merhamet için gönderildiği; helal ve haramın ne olduğu; bazı sûrelerin ve beş vakit namazın faydaları; tüm Muhammed ümmetinin dinin emrettiği iyi ve güzel şeyleri yapması, kötü ve yasak olan her şeyden uzak durması; ahiret hayatı, sabretmenin önemi, zikirin faydaları ve gece namazı kılmanın sevapları* anlatılmaktadır.

yedinci meclis: “*şol âyetler biyânındadır kim işbât-ı kıyâmet içündür ve dağı kıyâmetün ahvâlini ve halâyıkun ol gün hâlini ve Muhammed Muştafâ şallâ’llâhu ‘aleyhi ve sellemün ‘âşilere şefâ’at itdügin ve ‘amellerin tutulmağ için terâzû kurulduğı ve cehennem üzerinde şirâţ köprüsi ve halkun şâğına ve şolına ağ ve kara biti tutulduğı mü’minlerün cennete girmesini ve kâfirlerün mü’ebbed kalmasını bildirür*” (3b/2-7)

Yedinci bölümde, *kıyametin işaretleri olarak gönderilen ayetlerden örnekler verilerek açıklanmakta; Muhammed Mustafâ’nın asilere bile bağışlayıcı olduğu; ahrette yapılan iyilik ve kötülüklerin cezasız kalmayacağı; yaptığımız her şeyin sağımızda ve solumuzda olmak üzere bitilere yazıldığı cennetin ve cehennemin ebedi olduğu* belirtilmektedir.

Sonuç Bölümü:

Son sayfada eserin müstensihisi ve tamamlandığı tarih belirtilmiştir.

“*harrerahu edafü’l-ibâde ve hüve Yazıcı-zâde Molla İsmâ’il gaferallahu velivelideyye*” (108b/10)

“*temmeti’l-kitâbü bi avni’llâhi’l-Meliki’l-Vehhâb sene-1220*” (108b/5-6)

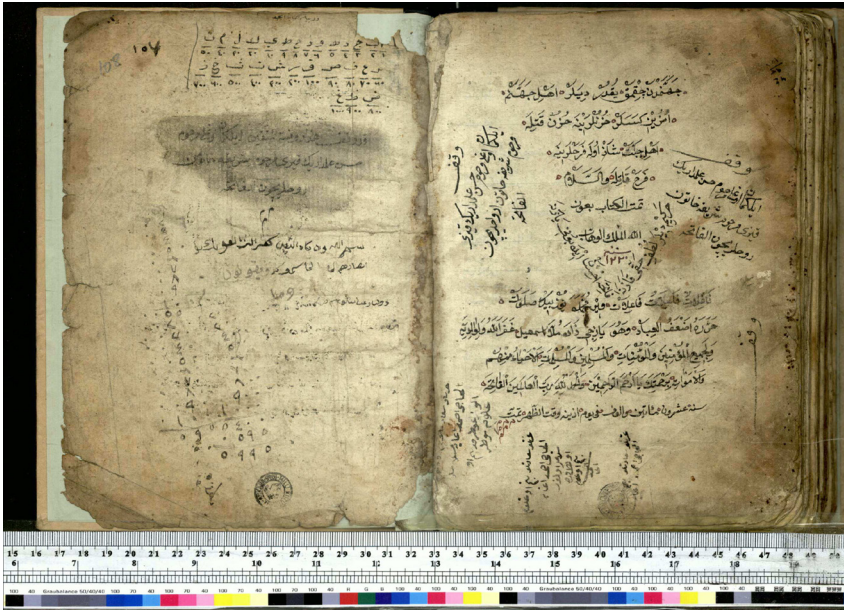
SONUÇ

Terceme-i Ravzatü'l-Muttaḥîn imlâ özellikleri, ses yapısı ve ekler sistemindeki eski ve yeni şekillerinin bir arada bulunmasıyla Klasik Osmanlı Dönemi özelliklerini yansıtmaları bakımından incelenmeye değer bir eserdir. Dönemin din anlayışını, dil yapısını görmemiz açısından bir kültür mirasıdır.

Bir dilin tarihî sürecinin incelenmesi ve bunların kayıt altında tutulması o dilin gelecekte ayakta kalabilmesi açısından son derece önemlidir. Yapılan tespitlerle dönemin dil özellikleri ile ilgili bakış açısı kazandıracağına inanılarak *GİRİŞ-İNCELEME-METİN-TIPKIBASIM-DİZİNLER* başlıklarından oluşan çalışmamız tarafımızca doktora tezi olarak hazırlanmaktadır.

Resim- 1: 06 Mil Yz A 8900 Arşiv Numaralı Eserin İlk Sayfası (1b-2a)

Resim- 2: 06 Mil Yz A 8900 Arşiv Numaralı Nüshanın Son Sayfası (108b)

KAYNAKÇA

- AĞBAL, Davud (2016). *Muhyiddin İbnü'l-Arabî'de İşârî Tefsir*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi.
- DEVELLİOĞLU, Ferit (2003). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, 20. Baskı, Aydın Kitabevi, Ankara.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican (2004). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları. Ankara.
- GÖRKAŞ, İrfan (1997). "Ebu Said Muhammed Hadimî'nin Hikmet Anlayışı ve Felsefeye Bakışı", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 25, s. 229-257.
- KIZMAZ, Mustafa (2009). *Ebu Said Muhammed Hadimî ve Mecâmiu'l-Hakâik Adlı Eseri Özelinde Usulcülüğü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi.
- KORKMAZ, Zeynep (1995). "Anadolu Yazı Dilinin Tarihi Gelişmesinde Beylikler Devri Türkçesinin Yeri", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C. 1, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- (1995). "Eski Osmanlı Kaynaklarının Yayınında Transkripsiyonla İlgili Değerlendirmeler", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C.1, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- ÖZER, Hasan (2017). "Ebû Saîd Muhammed Hâdimî'nin (v. 1176/ 1762) Hayatı ve Eserleri", *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (İMAD)*, Cilt:2, Sayı:3, s. 480-488.
- ÖZKAN, Mustafa (2009). *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Genişletilmiş 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Şemseddin Sâmî (2010), *Kamus-ı Türkî* (Haz. Paşa Yavuzarslan), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- TULUM, Mertol (2011). *XVII. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- (2014). *Osmanlı Türkçesine Giriş*, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, No: 3123.
- TUNA, Osman Nedim (1986). *Türk Dilbilgisi (Fonetik-Morfoloji)*, Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü Ders Notları 3, İnönü Üniversitesi.
- YAHYA, Osman (2001). *Müellefâtü İbn 'Arabî Târihuhâ ve Tasnîfuhâ (trc. Ahmed Muhammed et-Tîyb), el- Hey'etü'l-Mısıryeti'l-Âmme li'l-Kitâb*. s. 61-62.
- YALKIN, Ali Osman (2014). "Abdu'r-rahmân-i Darîr'in Tafsîl-i Tarîk-i Mukarrebîn ve Sebîli'l-Müttebi'în Adlı Eseri Üzerine Bir Tanıtım", *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 2, Sayı: 4, s. 287-295.
- YILDIRIM, Kâzım (1998). "İbnü'l Arabî'nin Kültürümüzdeki Yeri ve Önemi", *PAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:4, s.30-35.
- YILDIZ, Osman (2002). *Orta Osmanlıca Dönemine Ait Bir Dil Yadiğârı Ahvâl-i Kıyâmet (Giriş-İnceleme, Metin, Dizinler)*, Şûle Yayınları, İstanbul.
- (1996). "Cemâl-i Karamanî ve Miftâhu'l-Ferec'i", *Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı: 2.

Genel Ağ Bağlantıları:

<https://islamansiklopedisi.org.tr/>

<http://www.lugatim.com>

<http://www.tdk.gov.tr>

<http://www.yazmalar.gov.tr>

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).